หมวด 2
ห้างหุ้นส่วนสามัญ

บทที่ 1
บทวิเคราะห์
มาตรา 1025

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1025 บัญญัติว่า "อันว่าห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น คือห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่จำกัด"

คำอธิบาย

จากบทบัญญัติมาตรา 1025 นี้ จะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญที่สุดของห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นก็คือ ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วน กล่าวคือ ทุกคนต้องรับผิดร่วมกันโดยไม่จำกัด ในบรรดาหนี้สินของห้างเท่านั้น แต่ตัวบทหาได้บอกให้ชัดเจนเหมือนคำนิยามของเรื่องห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้เป็นอย่างไร แบ่งออกเป็นกี่ประเภท ประการใดบ้าง ฉะนั้น ก่อนศึกษาต่อขอสรุปความหมายของห้างหุ้นส่วนสามัญไว้ดังนี้

ห้างหุ้นส่วนสามัญ หมายความถึง "ห้างหุ้นส่วนที่มีผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่เพียงประเภทเดียวเท่านั้น คือประเภทไม่จำกัดความรับผิด ไม่ว่าห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล หรือไม่ก็ตามและผู้เป็นหุ้นส่วนนั้น ๆ จะต้องรับผิดในบรรดาหนี้สินของห้างแบบไม่จำกัดด้วย"

จากนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญมีลักษณะในทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. ต้องเข้าหลักเกณฑ์การตั้งห้างหุ้นส่วนตามมาตรา 1012

2. ห้างหุ้นส่วนสามัญจะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้

3. ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างต้องรับผิดไม่จำกัด

4. คุณสมบัติผู้เป็นหุ้นส่วนเป็นสาระสำคัญ

อธิบายข้อ 1 จากหลักเกณฑ์การตั้งห้างหุ้นส่วนที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1012 เมื่อจะตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญก็จะต้องนำหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ประการนั้นมาประกอบกันด้วย ถ้าขาดหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง การตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญก็ไม่เกิดขึ้นได้

อธิบายข้อ 2 ห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นกฎหมายให้ดำเนินการได้ 2 รูปแบบคือ แบบห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนและแบบที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก็ได้ถ้าดำเนินการในรูปแบบไม่จดทะเบียน กฎหมายจะถือว่าทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ลงทุนในห้างยังถือว่าทรัพย์นั้นเป็นของผู้ลงทุนอยู่ แต่ถ้าดำเนินการในรูปแบบของห้างที่จดทะเบียน ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแล้วกฎหมายถือว่าทรัพย์สินที่ลงทุนนั้นเป็นของห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนทั้งหมด แยกคนละส่วนกับทรัพย์สินของผู้เป็นหุ้นส่วนแล้ว และนอกจากนั้นความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนต่อเจ้าหนี้ของห้างนั้นก็ไม่เหมือนกัน คือถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนกฎหมายถือว่าหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ของห้างแบบลูกหนี้ร่วม กล่าวคือ เจ้าหนี้จะฟ้องเรียกให้ทุกคนชำระหนี้ได้หรือจะเลือกฟ้องคนใดคนหนึ่งได้ แต่ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน กฎหมายจะถือว่าหุ้นส่วนทุกคน เป็นผู้ค้ำประกันห้างนิติบุคคลนั้น กล่าวคือ เจ้าหนี้ที่มีสิทธิฟ้องห้างนิติบุคคลนั้นชำระหนี้ได้ และก็สามารถฟ้องหุ้นส่วนทุกคนให้รับผิดได้ด้วย แต่ก่อนที่จะฟ้องให้หุ้นส่วนรับผิดได้นั้น ทางเจ้าหนี้จะต้องทำตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้เสียก่อน คือจะต้องทำให้ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลผิดนั้นชำระหนี้เสียก่อนถึงจะฟ้องตัวผู้เป็นหุ้นส่วนได้ และเมื่อฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนได้แล้ว ทางผู้เป็นหุ้นส่วนในฐานะผู้ค้ำประกันห้างก็มีสิทธิที่จะให้เจ้าหนี้ไปเรียกชำระเอาจากห้างนิติบุคคลนั้นก่อนได้ถ้าห้างยังมีทรัพย์สินอยู่

แต่ถ้าห้างไม่มีทรัพย์สินที่จะเรียกเอาได้แล้ว เจ้าหนี้ถึงจะมีสิทธิมาเรียกเอาจากหุ้นส่วนได้ทุกคนจนกว่าจะได้ชำระหมด

อธิบายข้อ 3 ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน

และ 2. ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนรับผิดชอบใช้หนี้สินทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัด

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนรับผิดร่วมกัน

มาตรา 1050 ได้บัญญัติว่า

"การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น"

จากตัวบทมาตรานี้ หมายความว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคน (ไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง) จะต้องมีความรับผิดคือชำระหนี้ที่ห้างไปก่อไว้ร่วมกัน เรียกได้ว่าจะต้องชำระหนี้แบบร่วมหัวจมท้ายจนหมดนี้ การชำระหนี้ร่วมกันนี้มิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องเข้ามาเป็นจำเลย แต่หมายความว่าจะต้องรับผิดร่วมกันในแบบลูกหนี้ร่วมซึ่งเจ้าหนี้จะเรียกร้องหรือฟ้องบุคคลใดบุคคลหนึ่งคนเดียวหรือฟ้องรวมหลายคนก็ได้สุดแล้วแต่ใจเจ้าหนี้ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ถูกฟ้องจะขอแบ่งความรับผิดเฉพาะตนไม่ได้ เช่นขอให้คำนวณว่าตนควรรับผิดแต่เพียงบางส่วนหรือรับผิดเพียงตามส่วนที่ลงทุนเท่านั้นหาได้ไม่ เมื่อเจ้าหนี้เลือกฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนร่วมคนใดแล้วหากไม่ได้รับชำระหนี้ครบถ้วน เจ้าหนี้ยังฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นให้ชำระหนี้ที่ยังค้างจนสิ้นเชิงได้ แต่ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน ถ้าได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เกินที่ตนได้ลงทุนหรือเกินกว่าที่ได้ตกลงกันไว้ ก็มีสิทธิที่จะเอาส่วนที่ชำระเกินนั้นจากผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นได้ เพราะต่างคนต่างมีหน้าที่รับผิดชอบตามส่วนของตนหรือที่ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

2. รับผิดโดยไม่จำกัด

คำว่ารับผิดชำระหนี้โดยไม่จำกัดนี้ หมายความถึงหนี้ที่

ต้องรับผิดต่อบุคคลภายนอก ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับจ่ายจนหมดหนี้ จะมาอ้างว่าตนลงทุนไว้แค่นั้นแค่นี้ หรือมีข้อตกลงกันระหว่างเพื่อนหุ้นด้วยกัน แล้วจะไม่ยอมชำระเกินกว่าที่ตกลงไม่ได้ แต่ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง ถ้ามีการตกลงกันไว้อย่างใดก็ต้องเป็นไปตามสัญญานั้น ๆ

อธิบายข้อ 4 เนื่องจากห้างหุ้นส่วนสามัญมีหลักให้ผู้เป็นหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างเต็มที่โดยไม่มีการจำกัด ฉะนั้นการรวมตัวของผู้เป็นหุ้นส่วน เพื่อตั้งห้างนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการเลือกตัวบุคคลที่มีความสนิทสนมกัน มีฐานะ และความรับผิดชอบสูง มาร่วมเป็นหุ้นส่วนเพื่อทำการค้าด้วยกัน จึงเป็นที่เห็นได้ว่า คุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนั้นกฎหมายยังได้มีบทบัญญัติสนับสนุนถึงความสำคัญของคุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนอีกหลายมาตรา ดังเช่น มาตรา 1040 ที่ห้ามมิให้ชักนำบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนเพิ่มอีก ถ้าไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน และยังมีมาตรา 1055 (5) ที่ได้บัญญัติให้ห้างหุ้นส่วนเลิกกิจการทันที ถ้าหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งเกิดตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถขึ้นมานี้แสดงว่าคุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นสำคัญยิ่ง ไม่ใช่ใครจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกันได้ง่าย ๆ

บทที่ 2
ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยตัวเอง

มาตรา 1026-มาตรา 1048

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1026 ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาลงหุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน

สิ่งที่นำมาลงหุ้นด้วยนั้น จะเป็นเงินหรือทรัพย์สินสิ่งอื่นหรือลงแรงงานก็ได้

มาตรา 1027 ในเมื่อมีกรณีเป็นข้อสงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าสิ่งซึ่งนำมาลงหุ้นด้วยกันนั้นมีค่าเท่ากัน

มาตรา 1028 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดได้ลงแต่แรงงานของตนเข้าเป็นหุ้นและในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมิได้มีราคาค่าแรงไว้ ท่านให้คำนวณส่วนกำไรของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนด้วยลงแรงงานเช่นนั้น เสมอด้วยส่วนถัวเฉลี่ยของผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งได้ลงเงิน หรือลงทรัพย์สินเข้าหุ้นในการนั้น

มาตรา 1029 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งเอาทรัพย์สินมาให้ใช้เป็นการลงหุ้นด้วยไซร้ ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบและซ่อมแซมก็ดี ความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องก็ดี ความรับผิดเพื่อการรอนสิทธิก็ดี ข้อยกเว้นความรับผิดก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยเช่าทรัพย์

มาตรา 1030 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันใดอันหนึ่งเป็นการลงทุนด้วยไซร้ ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบและซ่อมแซมก็ดี ความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องก็ดี ความรับผิดเพื่อการรอนสิทธิก็ดี ข้อยกเว้นความรับผิดก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ไว้ว่าด้วยซื้อขาย

มาตรา 1031 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดละเลยไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนเสียเลย ท่านว่าต้องส่งคำบอกกล่าวเป็น

จดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น ให้ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนมาภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะลงเนื้อเห็นพร้อมกัน หรือโดยเสียงข้างมากด้วยกันสุดแต่ข้อสัญญา ให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นออกเสียได้

คำอธิบาย

เรื่องที่ 1 ทุน: กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ การตั้งห้างหุ้นส่วนเพื่อทำกิจการค้าขายนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนต้องนำทุนมาลงจะนำอย่างอื่นมาลงไม่ได้ เช่น เอาชื่อเสียงหรืออิทธิพลของตนมาลงไม่ได้ ไม่ถือว่าเป็นการลงทุน เมื่อไม่มีการลงทุนก็ไม่เป็นหุ้นส่วนกันตามประมวลกฎหมายนี้

ทุนได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เงิน
2. ทรัพย์สิน
3. แรงงาน

เรื่องทุนนี้ได้พูดรายละเอียดมาแล้วในบทที่กล่าวว่าด้วยเรื่องการตั้งห้างหุ้นส่วน มาตรา 1012 ในบทนี้จะไม่ขอกล่าวอีก แต่จะขอกล่าวในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาในการลงทุนที่ผู้เป็นหุ้นส่วนได้ตกลงจะลงทุนแต่ไม่ยอมมอบเงินหรือทรัพย์สินมาลงทุนเลยจะแก้ไขปัญหานี้กันอย่างไร

ปัญหานี้กฎหมายได้กล่าวไว้ในมาตรา 1031 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไว้ว่า

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น จะต้องไม่เคยส่งเงินหรือทรัพย์-สินมาลงทุนเลย แต่ถ้าเคยส่งมาลงทุนในห้างบ้างแล้วไม่ว่าเท่าใดก็ตามก็จะไปรวมหัวขับไล่เขาออกจากห้างไม่ได้

2. ทางห้างหุ้นส่วนต้องแจ้งเป็นหนังสือลงทะเบียนไปให้เขาทราบด้วย

3. โดยกำหนดระยะเวลาให้ส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินที่ตกลงว่าจะลงเป็นทุนมาให้ห้างหุ้นส่วน

ตามหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อนี้ เมื่อห้างหุ้นส่วนดำเนินการไปครบทุกประการแล้ว ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น ยังไม่ยอมส่งมอบ

เงินหรือทรัพย์สินมาลงทุนอีก ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายก็มีสิทธิที่จะลงมติให้หุ้นส่วนผู้ไม่ยอมลงทุนคนนั้นออกจากการเป็นหุ้นส่วนได้โดยถือว่าผิดสัญญาหุ้นส่วนในวาระสำคัญอย่างยิ่งที่สุด

แต่มาตรา 1031 นี้มีข้อสังเกตดังนี้

1. มาตรา 1031 นี้ใช้ปรับเฉพาะกรณีที่มีการตกลงยินยอมพร้อมใจที่จะเข้ามาร่วมทำการค้าเป็นหุ้นส่วนกับคนอื่นแล้ว ต่อมาเบี้ยวไม่ยอมส่งเงินหรือทรัพย์สินมาลงทุน ถ้าผู้ที่ไม่ยอมลงทุน ไม่เต็มใจที่จะเข้าเป็นหุ้นส่วนตั้งแต่แรกเช่นนี้จะนำมาตรานี้ไปใช้ปรับไม่ได้จะไปบังคับใจเขาไม่ได้

2. มาตรา 1031 นี้จะใช้ขับไล่หุ้นส่วนที่ลงทุนในห้างแล้วบางส่วนไม่ได้ ใช้ได้เฉพาะผู้ที่เป็นหุ้นส่วนแต่ยังไม่เคยลงทุนเลย สำหรับทางแก้หุ้นส่วนบางคนที่ลงทุนในห้างแล้วบางส่วน และไม่ยอมลงทุนอีกก็ต้องใช้มาตรา 1057 เรื่องการเลิกห้างมาใช้ คือนำเรื่องฟ้องร้องต่อศาล ขอให้ส่งเลิกห้างหุ้นส่วน เมื่อศาลสั่งเลิกห้างแล้ว หุ้นส่วนที่อยากจะทำการค้าดังต่อไปอีกก็รวมกันตั้งห้างขึ้นมาใหม่ได้หรือ ศาลอาจจะสั่งให้ขับไล่หุ้นส่วนที่ไม่ยอมลงทุนนั้นออกไปจากการเป็นหุ้นส่วนของห้างนั้นเสียก็ได้

เรื่องที่ 2 สัญญาหุ้นส่วนเมื่อตกลงกันอย่างไรแล้วห้ามเปลี่ยน

มาตรา 1032 ห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิมแห่งห้างหุ้นส่วนหรือประเภทแห่งกิจการ นอกจากด้วยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่จะมีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรานี้ กฎหมายได้กำหนดความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนทั้งหลายไว้ว่า เมื่อยินยอมพร้อมใจที่จะร่วมกันทำมาค้าขายในรูปแบบห้างหุ้นส่วนแล้ว ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้ตกลงกันในระหว่างหุ้นส่วนในเนื้อเรื่องของสัญญาที่จะให้ผูกพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง อย่างไรนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติ จะละเลยไม่ได้ เช่นตกลง

เรื่องแบ่งกำไร หรือขาดทุน หรือตกลงเรื่องการจัดการงานของห้าง หรือวัตถุประสงค์ของห้าง หรือรูปแบบของห้าง เป็นต้น ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งจะถือโอกาสเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเหล่านี้ไปได้ ถ้าไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นเสียแต่จะมีข้อตกลงกันเป็นพิเศษให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

เรื่องที่ 3 การบริหารงานห้างหุ้นส่วนสามัญ

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1032 ห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิมแห่งห้างหุ้นส่วนหรือประเภทแห่งกิจการ นอกจากด้วยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่จะมีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 1033 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนมิได้ตกลงกันไว้ในกระบวนจัดการห้างหุ้นส่วนไซร้ ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้ทุกคน แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะเข้าทำสัญญาอันใดซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งทักท้วงนั้นไม่ได้

ในกรณีเช่นนี้ ท่านให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน

มาตรา 1034 ถ้าได้ตกลงกันไว้ว่าการงานของห้างหุ้นส่วนนั้นจักให้เป็นไปตามเสียงข้างมากแห่งผู้เป็นหุ้นส่วนไซร้ ท่านให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งมีเสียงเป็นคะแนนหนึ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ลงหุ้นด้วยมากหรือน้อย

มาตรา 1035 ถ้าได้ตกลงกันได้ว่าจะให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหลายคนจัดการห้างหุ้นส่วนไซร้ หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนจะจัดการการห้างหุ้นส่วนนั้นก็ได้ แต่หุ้นส่วนผู้จัดการคนหนึ่งคนใดจะทำการอันใดซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการอีกคนหนึ่งทักท้วงนั้นไม่ได้

มาตรา 1036 อันหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น จะเอาออกจากตำแหน่งได้ต่อเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่นยินยอมพร้อมกัน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 1037 ถึงแม้ว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้ตกลงให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วนก็ดี ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน นอกจากผู้จัดการย่อมมีสิทธิที่จะไต่ถามถึงการงานของห้างหุ้นส่วนที่จัดอยู่นั้นได้ทุกเมื่อ และมีสิทธิที่จะตรวจและคัดสำเนา สมุด บัญชี และเอกสารใด ๆ ของห้างหุ้นส่วนได้ด้วย

มาตรา 1039 ผู้เป็นหุ้นส่วนจำต้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วนด้วยความระมัดระวังให้มากเสมือนกับจัดการงานของตนเองฉะนั้น

มาตรา 1042 ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่นนั้น ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทน

คำอธิบาย

การบริหารงานห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นมีวิธีการบริหารได้ 2 ทางคือ

1. การบริหารงานโดยตรง
2. การบริหารงานโดยทางอ้อม

การบริหารงานโดยตรง

การบริหารงานโดยตรง หรือเรียกอีกทางหนึ่งว่าการจัดการห้างหุ้นส่วนโดยตรง โดยมีผู้จัดการห้างเป็นผู้ดำเนินการบริหาร

กฎหมายได้กำหนดไว้เบื้องต้นว่าในบรรดาหุ้นส่วนทั้งหลาย ถ้าผู้ใดมีฝีมือในการบริหารงานของห้าง ก็ให้บรรดาหุ้นส่วนทั้งหลายนั้น เลือกให้หุ้นส่วนผู้นั้นเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้

หุ้นส่วนที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้จัดการห้าง ก็มีอำนาจและสิทธิที่จะเข้าบริหารงานของห้างให้เดินไปตามวัตถุประสงค์ของห้างทุกประการ กฎหมายถือว่า หุ้นส่วนผู้จัดการเป็นตัวแทนของห้าง ส่วนผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้บริหารงานห้างโดยตรง ถือว่าเป็นตัวการ ถ้าตัวแทนของห้างได้ไปก่อนิติ-

สัมพันธ์ผูกพันธ์กับบุคคลภายนอกและอยู่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างแล้ว สัญญาต่าง ๆ ที่ตัวแทนทำไปนั้นย่อมผูกพันตัวการซึ่งเป็นหุ้นส่วนทุกคนด้วย

หุ้นส่วนผู้จัดการ เมื่อจัดการงานใดไปแล้วและอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ แต่การจัดการงานนั้นกับก่อให้เกิดหนี้สินขึ้นแก่ห้างหุ้นส่วนเช่นนี้ หุ้นส่วนทุกคนของห้างก็ต้องรับผิดชอบในหนี้สินนั้นต่อบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของห้างโดยไม่จำกัด เว้นเสียแต่ถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการได้จัดการงานไปเกินขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างอย่างนี้หนี้สินที่เกิดขึ้น ห้างและหุ้นส่วนทุกคนไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินนั้น เว้นเสียแต่หุ้นส่วนคนใดยินยอมด้วยในการกระทำที่ผิดวัตถุประสงค์นั้น ถึงจะต้องรับผิดร่วมด้วยกับหุ้นส่วนผู้จัดการต่อบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้

มีปัญหาว่าในการตั้งหุ้นส่วนผู้จัดการหุ้นส่วนทุกคนถือดีว่าต่างคนต่างมีฝีมือในการบริหารงานทั้งสิ้น ทุกคนไม่ยอมกัน อยากจะเป็นผู้จัดการกับทุกคน เช่นนี้เมื่อไม่สามารถที่จะเลือกให้คนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดการได้กฎหมายให้ถือว่า หุ้นส่วนทุกคนนั้นเป็นผู้จัดการร่วมกัน

เมื่อเป็นผู้จัดการร่วมกัน แล้วในการบริหารงานของห้างทุกคนจะต้องปรึกษาหารือและตกลงกันในการบริหารงานนี้ด้วยมิใช่ต่างคนต่างทำไป ถ้าต่างคนต่างทำไปแล้ว ถูกหุ้นส่วนผู้จัดการคนอื่นคัดค้านในการกระทำนั้น กฎหมายถือว่าหุ้นส่วนผู้จัดการที่ได้กระทำไปโดยถูกคัดค้านนั้นต้องรับผิดชอบในส่วนเฉลี่ยความรับผิดชอบของหุ้นส่วนผู้จัดการคนที่คัดค้านนั้นด้วย หมายความว่าการคัดค้านนี้เป็นเรื่องภายในระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเองกระทำต่อกัน หาเกี่ยวพันกับบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนไม่ ฉะนั้น เมื่อหนี้สินถึงกำหนดชำระ บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้หุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วนสามัญนี้รับผิดชอบในหนี้นั้นได้ โดยทุกคนต้องรับผิดไม่จำกัดจำนวนจนกว่าหนี้นั้นจะชำระหมด

เมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการคนที่คัดค้านได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว หุ้นส่วนผู้จัดการคนคัดค้านนั้น ก็มีสิทธิมาไล่เบี้ยเอาส่วนของเขาคืนได้จากหุ้นส่วนผู้จัดการคนที่ไปทำสัญญา และถูกคัดค้านนั้น โดยถือว่าหุ้นส่วนผู้จัดการคนที่ถูกคัดค้าน จะต้องรับผิด 2 ส่วน คือรับผิดชอบตนเองส่วนหนึ่งและรับผิดในส่วนของหุ้นส่วนผู้จัดการที่คัดค้านนั้นด้วยฐานไม่ยอมเชื่อฟังคนอื่นที่เขามีอำนาจคัดค้านได้

ข้อสังเกต

1. การคัดค้านในการบริหารงานของหุ้นส่วนผู้จัดการนี้ต้องหมายความถึงหุ้นส่วนผู้จัดการร่วมที่มีอำนาจในการบริหารงานอยู่ด้วย ถึงจะทำการคัดค้านได้ หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผู้จัดการร่วม ไม่มีสิทธิคัดค้านแต่ประการใด คัดค้านไปก็ไม่มีอะไรทางกฎหมายทั้งสิ้น

2. การบริหารงานที่เกินอำนาจของผู้จัดการ แต่อยู่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้าง

ได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการได้จัดการใด ๆ ไปอยู่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนแล้ว หุ้นส่วนทุกคนจะต้องรับผิดชอบตัวเจ้าหนี้ของห้างโดยไม่จำกัด ไม่ว่าห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นจะจดทะเบียน หรือไม่จดทะเบียนก็ตาม

และมีปัญหาว่า ถ้าผู้จัดการได้จัดการงานไปโดยทำเกินขอบเขตอำนาจของผู้จัดการ แต่ไม่เกินขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างนี้ หุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะรับผิดชอบอย่างไร ปัญหานี้แยกตอบ 2 ประเด็นคือ

1. ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนมีสภาพเป็นนิติบุคคล วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของห้าง และขอบอำนาจของตัวผู้จัดการห้างได้จดทะเบียนและกฎหมายรับรู้ไว้แล้ว ฉะนั้นบุคคลภายนอกต้องทราบทุกประการ เมื่อผู้จัดการได้ไปกระทำเกินขอบอำนาจของตนเองถึงแม้จะอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนั้นก็ตาม บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ จะฟ้องห้างและหุ้นส่วนส่วนคนอื่น ๆ ไม่ได้เลย ไม่มีอำนาจฟ้องห้างและหุ้น

ส่วนคนอื่นไม่ต้องรับผิดชอบ เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องได้แต่ตัวผู้จัดการคนนั้นคนเดียวเท่านั้น

2. ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนข้อตกลงในการจำกัดอำนาจของผู้จัดการห้างนั้น เป็นการตกลงภายในระหว่างหุ้นส่วนทั้งหมดด้วยกันเองหาผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ด้วยไม่ ฉะนั้นถ้าไม่ก่อหนี้สินขึ้นโดยผู้จัดการทำเกินขอบอำนาจของการเป็นผู้จัดการ เจ้าหนี้ของห้างก็มีสิทธิฟ้องหุ้นส่วนทุกคนให้รับผิดชอบในหนี้สินได้โดยไม่จำกัดจนกว่าจะชำระหนี้สินให้หมดไป ส่วนบรรดาหุ้นส่วนทั้งหลายก็มาฟ้องร้องให้หุ้นส่วนผู้จัดการที่ไปกระทำเกินขอบอำนาจให้รับผิดชอบในการกระทำนั้นได้ เพราะตกลงกันไว้แล้วว่าห้ามทำ แต่ฝ่าฝืนกระทำไปก็ต้องรับผิดชอบในการกระทำนี้

หน้าที่ของผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

การจัดการห้างหุ้นส่วนของหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น กฎหมายได้นำบทบัญญัติของกฎหมายตัวแทนมาปรับใช้ด้วย เพราะถือว่าหุ้นส่วนผู้จัดการเป็นตัวแทนของห้างหุ้นส่วน ฉะนั้นเวลาบริหารงานจะต้องเข้ามาจัดการบริหารด้วยตนเอง จะมอบให้คนอื่นเข้ามาบริหารงานไม่ได้ เพราะหุ้นส่วนทั้งหลายเจาะจงเลือกตัวบุคคลให้เข้ามาจัดการห้างแล้ว ดังนั้นต้องทำด้วยตัวเอง และเมื่อเข้ามาบริหารแล้ว จะต้องจัดการไปด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เสมือนกับจัดการงานของตนเอง เมื่อจัดการงานสิ่งใดไปแล้วต้องรายงานให้หุ้นส่วนทุกคนทราบ ตลอดเวลา และถ้าได้รับมอบทรัพย์สิน หรือสิทธิใด ๆ มา ก็ต้องมามอบให้ห้างหุ้นส่วนทั้งหมด มิใช่เก็บเอาไว้เป็นส่วนตัว นอกจากนั้นระวังไว้ถ้าเอาเงินของห้างไปใช้ส่วนตัว นอกจากจะต้องส่งเงินต้นคืนแล้วยังต้องส่งดอกเบี้ยใช้คืนตามจำนวนเงินต้นคืนแล้วยังต้องส่งดอกเบี้ยใช้คืนตามจำนวนเงินต้นนั้นด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ผู้จัดการห้าง

มีปัญหาว่าผู้จัดการห้างนี้ ถ้าสมมุติว่าไม่ได้เลือกมาจากผู้เป็นหุ้นส่วน เพราะหุ้นส่วนทั้งหมดไม่มีใครมีฝีมือในการบริหารงานของห้าง จะไปจ้างบุคคลภายนอกมาเป็นผู้จัดการห้างได้หรือไม่

ปัญหานี้ตอบได้ว่า ทำได้ไม่มีกฎหมายบัญญัติข้อห้ามไว้แต่ประการใดไปจ้างบุคคลที่มีฝีมือในการบริหารงาน มาเป็นผู้จัดการได้ทันที ถ้าหุ้นส่วนทุกคนยินยอม แต่ทางปฏิบัติแล้วไม่มีหุ้นส่วนคนใดยอมหรอก

การพ้นจากตำแหน่งผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1036 เป็นทางออกของบรรดาหุ้นส่วนทั้งหลาย ถ้าไม่พอใจในการบริหารงานของห้าง หุ้นส่วนผู้จัดการก็คือลงมติให้ออกจากการเป็นผู้จัดการได้ เพราะถ้าปล่อยให้อยู่เป็นผู้จัดการต่อไปก็อาจจะไปก่อหนี้สินให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งทุกคนต้องรับผิดชอบเต็มที่เสมอ นอกจากการให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายมีสิทธิถอนการเป็นผู้จัดการได้แล้ว กฎหมายยังให้นำกฎหมายตัวแทนมาใช้ปรับคือ หุ้นส่วนผู้จัดการสามารถลาออกเองได้ตลอดเวลา หุ้นส่วนคนอื่นก็ไม่สามารถจะบังคับให้เขาเป็นได้ แต่มีข้อแม้ว่า ไม่ใช่อยู่ ๆ จะลาออกไปโดยอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่หุ้นส่วนอื่นอย่างนี้ทำไม่ได้ ถ้าออกไปแล้วทำให้หุ้นส่วนอื่นเสียหายจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นด้วย เว้นเสียแต่การลาออกนั้นมันจำเป็นจริง ๆ อันมิอาจจะก้าวล่วงเสียได้ เช่น พิการทางร่างกายบางส่วนซึ่งมิสามารถจัดการงานห้างได้โดยสะดวกเป็นต้น อย่างนี้ก็ลาออกไปได้ทันที

และนอกจากนั้นกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1055 โดยให้ถือว่า ถ้ามีเหตุเหล่านี้เกิดขึ้น ผู้จัดการก็ให้ถือว่าสภาพการเป็นผู้จัดการสิ้นสุดไป คือ การตายเป็นคนล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากจะมีผลทำให้ผู้จัดการสิ้นสภาพแล้ว แต่ถ้าผู้จัดการนั้นเป็นหุ้นส่วนด้วยก็จะมีผลไปถึงห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นต้องเลิกกิจการด้วย เพราะ

กฎหมายคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าเกิดตาย ล้มละลาย หรือไร้ความสามารถของผู้เป็นหุ้นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าเกิดตาย ล้มละลาย หรือไร้ความสามารถขึ้นมาเมื่อใด ห้างต้องเลิกทันทีไม่ว่าจะเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือหุ้นส่วนธรรมดาก็ตาม

ค่าบำเหน็จในการเป็นผู้จัดการ

ในการได้รับเลือกให้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการนี้ ถ้าไม่มีการตกลงยินยอมระหว่างหุ้นส่วนทั้งหลายในเรื่องเงินเดือนของการเป็นผู้จัดการแล้วหุ้นส่วนผู้จัดการคนนั้นไม่มีสิทธิได้รับเงินเดือนเป็นบำเหน็จในการบริหารงานเลย แต่ในทางปฏิบัติทั่วไปหุ้นส่วนทุกคนควรจะกำหนดเงินเดือนให้หุ้นส่วนผู้จัดการด้วย เพราะผู้จัดการนี้ต้องทำงานหนักและมีความรับผิดชอบมาก ควรได้รับผลตอบแทนบ้าง ไม่ใช่คอยรับแบ่งแต่ส่วนกำไรที่หามาได้อย่างเดียวเท่านั้น

การบริหารงานโดยทางอ้อม

การบริหารงานโดยทางอ้อม หรือกฎหมายเรียกว่าการดูแลครอบงำการจัดการนี้ ดำเนินการโดยผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนที่ไม่ได้เป็นผู้จัดการ มีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาหารือและเสนอแนะต่อหุ้นส่วนผู้จัดการ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเสนอแนะ หรือให้คำปรึกษาอย่างใด ๆ ถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการเขาไม่ปฏิบัติตามก็ไม่มีสิทธิจะไปบังคับเขาได้ เพราะกฎหมายให้สิทธิเขาทำงานได้เต็มที่ในฐานะผู้จัดการแล้ว ถ้าการใด ๆ ที่เขาทำไปอยู่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างแล้วถือว่าใช้ได้ทั้งสิ้น ถึงแม้จะเกิดความเสียหายอย่างใดหุ้นส่วนทุกคนก็ต้องรับผิดชอบ

แต่หุ้นส่วนทุกคนถ้าเห็นว่าหุ้นส่วนผู้จัดการไม่ยอมเชื่อถือคำแนะนำต่าง ๆ เลยกลับจัดการงานไปโดยถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ซึ่งมีสิทธิทำไปได้ตามอำนาจที่กฎหมายให้ก็ตามหุ้นส่วนทั้งหลายก็อาจจะตกลงกันให้ปลดหุ้นส่วนผู้จัดการออกจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการได้ อันนี้กฎหมายให้

อำนาจหุ้นส่วนทั้งหลายทำได้ ซึ่งเป็นทางแก้ของกฎหมายถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการได้จัดการงานไปแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่าง ๆ

นอกจากจะมีหน้าที่แนะนำให้คำปรึกษาหรือเสนอแนะต่าง ๆ แล้วถึงแม้หุ้นส่วนผู้จัดการจะไม่เชื่อก็ตาม หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็ยังมีสิทธิที่จะไต่ถามการดำเนินงานของหุ้นส่วนผู้จัดการได้ว่าทำอะไรบ้าง ถึงไหนบ้าง และมีสิทธิที่จะขอดูและตรวจเอกสาร สมุด บัญชี เอกสารต่าง ๆ ของห้างหุ้นส่วนได้พร้อมกับคัดสำเนาได้อีกด้วย หุ้นส่วนผู้จัดการในฐานะตัวแทน ต้องพร้อมที่จะแสดงให้หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ตามที่ประสงค์ ดู ตรวจ และคัดสำเนาทุกประการ

และนอกจากจะมีสิทธิดังกล่าวแล้ว ถ้าสัญญาหุ้นส่วนได้มีข้อตกลงกันไว้ว่า ถึงแม้จะมีหุ้นส่วนผู้จัดการแล้วก็ตาม การตัดสินใจลงมติในเรื่องใด ๆ ที่จะให้ผู้จัดการทำนั้น จะต้องให้บรรดาหุ้นส่วนทั้งหลายลงมติเห็นด้วยโดยใช้เสียงข้างมากของบรรดาหุ้นส่วนเป็นเกณฑ์ตัดสิน อย่างนี้หุ้นส่วนผู้จัดการก็ต้องปฏิบัติไปตามนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการไปผู้เดียวได้ เว้นเสียแต่งานใดเป็นงานปกติในการบริหารงานของห้างก็ทำไปได้เลย

หุ้นส่วนทั้งหลายที่ไม่ใช่ผู้จัดการดังกล่าวมาแล้วนี้ ทุกคนต้องรับผิดชอบในหนี้สินต่าง ๆ ของห้างแบบไม่จำกัดอยู่แล้ว ถ้าสมมุติว่าได้เข้าไปสอดจัดกิจการของห้างโดยไม่มีอำนาจเป็นผู้จัดการห้าง จะให้รับผิดอย่างไร

ปัญหานี้กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า นอกจากจะต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ของห้างโดยไม่จำกัดแล้ว ยังต้องรับผิดต่อห้างหุ้นส่วนและต่อหุ้นส่วนทั้งหลายในรูปแบบของกฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่งด้วย หมายความว่า ถ้าจัดการงานไปแล้วถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของห้างโดยมิได้เกิดความเสียหายใด ๆ ก็รอดตัวไป แต่ถ้าเกิดความเสียหายด้วย ทางห้างและหุ้นส่วนทั้งหลายมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้จัดการโดยไม่มีสิทธิคนนั้นรับผิดชอบในค่าเสียหายทั้งหลายนี้ได้เป็นส่วนตัว

หลักที่กฎหมายให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่งมาใช้บังคับนี้ นอกจากกฎหมายให้นำมาใช้ปรับกับหุ้นส่วนที่ไม่ใช่ผู้จัดการห้างแล้ว กฎหมายยังให้นำไปใช้ปรับกับหุ้นส่วนผู้จัดการที่ทำเกินขอบอำนาจของการเป็นผู้จัดการด้วย เช่นต้องรับผิดเป็นส่วนตัวเองในการที่กระทำเกินขอบเขตอำนาจนั้น

เรื่องที่ 4 การห้ามแข่งขัน

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1038 "ห้ามมิให้ผู้เป็นหุ้นส่วนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งมีสภาพดุจเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่ว่าทำเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่นโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรานี้ไซร้ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ชอบที่จะเรียกเอาผลกำไรซึ่งผู้นั้นหาได้ทั้งหมดหรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ห้างหุ้นส่วนได้รับความเสียหายเพราะเหตุนั้น แต่ท่านห้ามมิให้ฟ้องเรียกเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันทำการฝ่าฝืน"

มาตรา 1066 "ห้ามมิให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดในห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่ว่าทำเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่น หรือไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนอื่นซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้น เว้นไว้แต่จะได้รับคำยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นทั้งหมด

แต่ข้อห้ามเช่นว่ามานี้ ท่านว่าจะไม่พึงใช้ได้ ถ้าหากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้รู้อยู่แล้วในเวลาเมื่อลงทะเบียนห้างหุ้นส่วนนั้นว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ทำกิจการหรือเข้าเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้างหุ้นส่วนอื่นอันมีวัตถุที่ประสงค์อย่างเดียวกัน

และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ทำไว้ต่อกันนั้นก็ไม่ได้บังคับให้ถอนตัวออก"

มาตรา 1067 "ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในมาตราก่อนนี้ไซร้ ท่านว่าห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนนั้นชอบที่จะเรียกเอาผลกำไรอันผู้นั้นหาได้ทั้งหมด หรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายซึ่งห้างหุ้นส่วนได้รับเพราะเหตุนั้น

แต่ทั้งนี้ท่านห้ามิให้ฟ้องเรียกเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันทำการฝ่าฝืน

อนึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ไม่ลบล้างสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายนอกนั้นในอันจะเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วน"

คำอธิบาย

การแข่งขันหมายความถึงการที่ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหนึ่ง ได้เข้าไปทำการบริหารงานของห้างหุ้นส่วนอีกห้างหนึ่ง ซึ่งมีกิจการค้าขายอย่างเดียวกันกับห้างหุ้นส่วนที่ตนเป็นหุ้นส่วนอยู่ด้วย และกิจการที่ทำการแข่งขันกันนี้ตั้งอยู่ภายในบริเวณใกล้เคียงกันด้วย

ตามหลักแล้วเมื่อบุคคลทั้งหลายได้รวมตัวกันตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญกันขึ้นมาแล้วก็ควรจะสามัคคีร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยกันบริหารงานของห้างหุ้นส่วนนั้นให้ตลอดรอดฝั่งไป เพราะความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นมันมากและสำคัญอย่างยิ่งเพราะทุกคนต้องรับผิดไม่จำกัด กฎหมายไม่อยากจะให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนสามัญไปออกรับหนี้สินในห้างอื่น ๆ อีก ซึ่งจะทำให้ความรับผิดชอบต้องกระจายไป อันเป็นทางทำให้ได้เปรียบหุ้นส่วนคนอื่น ๆ เพราะหุ้นส่วนคนอื่นนั้นเขากระเป๋าเดียวรับผิดชอบห้างเดียว แต่คนที่ออกไปทำการแข่งขันนั้นกระเป๋าเดียวแต่รับผิดตั้ง 2 ห้าง เวลาได้กำไรมาก็ได้รับทั้ง 2 ห้างเลยอย่างนี้เอาเปรียบกันมากไปกฎหมายจึงวางหลักเกณฑ์ห้ามผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญไปเข้าเป็นหุ้นส่วนของห้างอื่นแล้วมาทำการแข่งขัน

กับห้างหุ้นส่วนเดิมที่ตนเป็นหุ้นส่วนด้วย ดังต่อไปนี้

1. **สภาพกิจการค้าขายของห้างหุ้นส่วนต้องอย่างเดียวกัน** หมายความว่า วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนั้นต้องเหมือนกัน เช่น เปิดร้านขายข้าวแกงเหมือนกันไม่ใช่ร้านหนึ่งขายข้าวแกง อีกร้านหนึ่งขายอาหาร จีน ไทย ฝรั่ง อย่างนี้ถึงแม้จะทำการค้าขายอาหารเหมือนกัน แต่สภาพกิจการไม่เหมือนกัน ไม่ถือว่าเป็นการแข่งขันแต่อย่างใด

2. **ตั้งห้างอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน** หมายความว่าอย่างใดใกล้เคียงกันนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้มาติดต่อหรือลูกค้าของห้างนั้นจะต้องเป็นกลุ่มชนเดียวกัน แต่ถ้าลูกค้าหรือคนมาติดต่อคนละแห่งแล้วไม่ถือว่าเป็นการแข่งขัน เช่น เปิดร้านเหมือนกันแห่งหนึ่งอยู่แถวรามคำแหง อีกร้านหนึ่งอยู่บางลำภู และผู้เขียนมีความเห็นอีกว่า บริเวณใกล้เคียงกันนี้ควรจะถือบริเวณเขตตำบลเดียวกันก็ควรจะพอ ถ้าเกินเขตตำบลไปก็ไม่ควรจะถือว่าอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน

3. **ต้องเข้าไปดำเนินกิจการแข่งขันนั้นด้วย** หมายความว่า ที่จะถือว่าเป็นการแข่งขันนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นจะต้องเข้าไปเป็นผู้บริหารงานของห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นใหม่เสียเอง มิใช่เข้าไปถือหุ้นอยู่เฉย ๆ การเข้าไปถือหุ้นอยู่เฉย ๆ กฎหมายมิได้ห้ามแต่ประการใด ถึงแม้ห้างเดิมกับห้างใหม่จะแข่งขันกันก็ตาม ก็ไม่ถือว่าผู้ถือหุ้นเฉย ๆ นั้นเป็นผู้แข่งขัน

4. **ต้องไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ** ถ้าเปิดกิจการแข่งขัน แต่ได้รับอนุญาตจากผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ อย่างนี้ทำได้ ไม่ถือเป็นการแข่งขัน

ข้อสังเกต ถ้าหุ้นส่วนผู้ใดรู้อยู่แล้วว่าหุ้นส่วนคนอื่นเขาทำกิจการของเขาอยู่แล้ว แล้วยังไปชวนเขามาตั้งห้างหุ้นส่วนที่ทำกิจการเหมือนกันนั้นอีกอย่างนี้ ถ้าเกิดการเสียหายขึ้นในห้างที่ตั้งขึ้นใหม่จะหาว่าห้างเก่าแข่งขันกับห้างใหม่ไม่ได้

ผลทางกฎหมายถ้าฝ่าฝืนการห้ามแข่งขัน

กฎหมายได้วางกำหนดโทษไว้เลยว่า ถ้าเป็นการแข่ง

ขันกับห้างเดิมแล้วจะต้องรับโทษดังต่อไปนี้

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ห้างหุ้นส่วนได้รับความเสียหายได้ หรือ

2. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ฟ้องเรียกเอาผลกำไรซึ่งหุ้นส่วนที่ไปทำการแข่งขันหาได้ทั้งหมด

การเรียกทั้ง 2 ข้อนี้กฎหมายให้สิทธิผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้รับความเสียหายจากการแข่งขัน เรียกเอาได้จากหุ้นส่วนผู้ที่ไปเปิดกิจการแข่งขันโดยจะเรียกข้อใดข้อหนึ่งก็ได้ แต่ไม่ใช่ทั้ง 2 ข้อ ถ้าเรียกเอาข้อ 2 คือผลกำไรนั้นหมายความว่ากำไรที่ผู้เปิดกิจการแข่งขันหาได้ทั้งหมดจากทั้งห้างเก่าและห้างใหม่ที่เปิดแข่งขันเลย

ข้อสังเกต การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายการฝ่าฝืนการห้ามแข่งขันนี้ ผู้ได้รับความเสียหายจะต้องรีบฟ้องผู้เปิดกิจการแข่งขันเสียภายใน 1 ปี นับแต่วันทำการฝ่าฝืนนี้ ถ้าเกิน 1 ปีแล้วยังไม่ฟ้อง ก็ไม่มีสิทธิจะฟ้องได้อีกเลย

3. นอกจากจะมีผลทั้ง 2 แล้ว กฎหมายยังให้มีผลทางกฎหมายก้าวต่อไปอีกว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ นอกจากผู้ทำการฝ่าฝืนมีสิทธิร้องขอต่อศาล ขอให้สั่งเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นเสียได้ หรือกำจัดหุ้นส่วนที่ฝ่าฝืนนั้นออกจากการเป็นหุ้นส่วนของห้างเดิมก็ได้ สิทธิอันนี้กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ในมาตรา 1057 มาตรา 1058 และมาตรา 1067 ซึ่งถือว่าผู้ฝ่าฝืนนั้นได้ล่วงละเมิดข้อสาระสำคัญของสัญญาหุ้นส่วนนั้น และใช้บังคับได้ทั้งห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน และไม่ได้จดทะเบียนด้วย

เมื่อทราบถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในเรื่องห้ามเปิดกิจการแข่งขันดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ซึ่งที่กล่าวมาแล้วนี้เกี่ยวข้องกับห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนทั้งสิ้น ต่อไปนี้ขอกล่าวถึงห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 1066 และมาตรา 1067 ว่ามีข้อเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์ของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนอย่างไรบ้างหรือไม่ ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วก็จะเห็นได้ว่าเหมือนกันทุกอย่าง มีต่างกันบ้างเล็กน้อย อย่างเช่น

ห้างสามัญจดทะเบียนได้บัญญัติเพิ่มว่า จะเข้าไปเป็นหุ้นส่วนที่ไม่จำกัดความรับผิดในห้างอื่นที่เปิดกิจการแข่งขันไม่ได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นไม่ยินยอมอนุญาต ซึ่งข้อความนี้ตีความได้ว่า ถ้าเข้าไปเป็นหุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดในห้างอื่นที่ทำการแข่งขันได้ก็ต้องทำได้เพราะกฎหมายไม่ได้ห้ามไว้

ส่วนเรื่องอื่น ๆ ตลอดทั้งผลของกฎหมายในการฝ่าฝืนนั้นก็เหมือนกันทุกประการ

เรื่องที่ 5 การห้ามมิให้ชักนำผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วน

เนื่องจากเราทราบมาแล้วว่าคุณสมบัติของตัวผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนนั้นสำคัญอย่างยิ่ง การจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วยกันได้นี้จะต้องไว้ใจกัน และรู้จักกันเป็นอย่างดี ฉะนั้นการจะไปชักนำบุคคลอื่นให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนเพิ่มขึ้นใหม่นั้น กฎหมายมาตรา 1040 จึงบอกว่าต้องได้รับความยินยอมจากบรรดาหุ้นส่วนทั้งหมดทุกคนเสียก่อน ถ้าเขาไม่ยินยอมก็จะไปชักชวนใครให้เข้ามาไม่ได้ แต่ถ้ามีการตกลงกันมอบสิทธิขาดในการหาหุ้นส่วนใหม่ ให้หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งไปหาคัดเลือกมานั้น ถ้าหุ้นส่วนคนนั้นไปทำการเชิญบุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งเข้ามาแล้ว หุ้นส่วนทั้งหลายจะคัดค้านไม่ได้เลยจริง ๆ ถึงแม้จะไม่ชอบหน้าตาหรือฐานะของบุคคลใหม่นั้นก็ตาม เพราะได้มอบอำนาจสิทธิขาดในการคัดเลือกให้แก่หุ้นส่วนคนที่ไปทำการคัดเลือกแล้ว ต้องยอมรับให้บุคคลใหม่ เข้าเป็นหุ้นส่วนของห้างต่อไป

เรื่องที่ 6 การโอนส่วนกำไร

จากตัวบทมาตรา 1041 เราจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องของการโอนส่วนกำไรให้แก่บุคคลภายนอก กฎหมายมิได้ห้ามแต่อย่างใด ฉะนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนจะโอนส่วนกำไรของตนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนให้บุคคลภายนอกก็ได้ ไม่มีใครว่าผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะไปขัดขวางห้ามมิให้เขาโอนส่วนกำไรนั้นก็มิได้ เพราะเป็นสิทธิของเขาที่จะโอนให้ใครก็ได้ และจะโอนให้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ตาม ก็มิได้ทำให้ผู้รับโอน (บุคคลภายนอก) คนนั้นจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนของห้างแทนผู้โอนก็หาไม่ ผู้โอนก็ยัง

ถือได้ว่าเป็นหุ้นส่วนของห้างอยู่ ยังมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งผลกำไรจากห้างไปตามอัตราส่วนที่ลงทุนไว้ทุกประการ แต่ผลของการโอนส่วนกำไรนี้ผูกพันผู้โอนที่จะต้องรับผิดต่อผู้รับโอน กล่าวคือ เมื่อผู้โอนได้รับส่วนแบ่งผลกำไรมาจากห้างแล้ว จะต้องนำเอาผลกำไรนี้มาส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญาการโอนส่วนกำไร ถ้าไม่ยอมส่งมอบผลกำไรให้แก่ผู้รับโอน ผู้รับโอนมีสิทธิฟ้องหุ้นส่วนผู้โอนได้ในฐานะที่เกี่ยวข้องกันเป็นคู่สัญญา แต่หาได้มีสิทธิอันใดเกี่ยวข้องกับห้างหุ้นส่วนสามัญอันนั้นอย่างใดไม่

ตัวอย่างเช่น ดำ แดง ขาว เป็นหุ้นส่วนกัน แดงโอนส่วนกำไรของตนให้เขียวโดยมิได้รับความยินยอมจากดำและขาว ตามมาตรา 1041 เขียวไม่มีฐานะเป็นหุ้นส่วนด้วย แต่เมื่อห้างหุ้นส่วนเฉลี่ยกำไร แดงรับส่วนกำไรของตนมาแล้วแต่ไม่จ่ายให้เขียว ดังนี้เขียวมีสิทธิฟ้องเรียกส่วนกำไรนั้นจากแดงได้ แต่ถ้าห้างไม่จ่ายให้แดง เขียวจะไปฟ้องห้างให้จ่ายตนไม่ได้

การโอนหุ้น

มาตรา 1041 นี้ เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงการโอนส่วนกำไรของผู้เป็นหุ้นส่วน มิได้บัญญัติถึงการโอนหุ้นแต่อย่างใด แต่จากการตีความของบทมาตรานี้ เราจะเห็นได้ว่าการโอนหุ้นอาจจะมีได้ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนยินยอม และเป็นการโอนส่วนกำไรทั้งหมดให้ไป

การโอนหุ้นโดยการโอนส่วนกำไรทั้งหมดนี้ เราควรแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณีคือ การโอนหุ้นของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน และการโอนหุ้นของห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน

การโอนหุ้นของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียน

การโอนหุ้นของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนนั้น ถ้ามีสัญญาให้ผู้เป็นหุ้นส่วนโอนหุ้นได้สัญญานั้นก็ใช้ได้ ผลก็คือผู้รับโอนหุ้นจะเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนแทนผู้โอนทันที และใช้ยันบุคคลภายนอกได้

การโอนหุ้นส่วนของห้างสามัญจดทะเบียน

สำหรับห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนนั้น การโอนหุ้นจะต้องจดทะเบียนการโอนที่หอทะเบียนด้วย และจะต้องประกาศการโอนหุ้นนี้ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเสียก่อนถึงจะใช้ยันบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะได้ทราบถึงการโอนหุ้นนี้อยู่แล้ว

มีปัญหาว่า เมื่อมีการโอนหุ้นกันแล้ว เจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนจะฟ้องเรียกหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนการโอน จากหุ้นส่วนที่เป็นผู้โอนจะได้หรือไม่

ปัญหานี้ตอบได้ว่า เจ้าหนี้ฟ้องได้ด้วยเหตุผลว่า หนี้ของห้างหุ้นส่วนสามัญที่เกิดขึ้นก่อนมีการโอนนั้นก็คือหนี้ร่วมที่ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจะต้องรับผิดเสมอ ฉะนั้นหุ้นส่วนที่เป็นผู้โอนจะต้องรับผิดชำระค่าหนี้นั้นให้เจ้าหนี้ไป

ส่วนจะมีสิทธิไปไล่เบี้ยจากผู้รับโอนหรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่าต้องอยู่ที่ข้อตกลงระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนด้วย ถ้าตกลงกันว่าไล่เบี้ยคืนไม่ได้จากผู้รับโอนเช่นนี้ ผู้โอนก็ไล่เบี้ยไม่ได้ แต่ถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้ ก็เห็นว่าไล่เบี้ยคืนจากผู้รับโอนได้ เพราะหลักแล้ว ผู้รับโอนย่อมรับไปทั้งสิทธิ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้โอนไปด้วย เมื่อผู้โอนได้จ่ายเงินแทนไปก็ควรจะเรียกเอาเงินนี้คืนได้จากผู้รับโอน

เรื่องที่ 7 การแบ่งกำไรขาดทุน

การตกลงตั้งห้างหุ้นส่วนกันขึ้นมาเพื่อทำการค้านี้ หุ้นส่วนทุกคนก็ประสงค์ที่จะขอแบ่งปันกำไรจากการค้านั้น เมื่อมีการตั้งหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งให้ทำหน้าที่หุ้นส่วนผู้จัดการแล้ว การใด ๆ ที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้กระทำไป และอยู่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างแล้ว ไม่ว่าการนั้นทางห้างจะได้รับผลประโยชน์มา หรือต้องเสียผลประโยชน์ไป กิจการเหล่านั้นก็ย่อมผูกพันหุ้นส่วนทุกคนด้วยในฐานะเป็นหุ้นส่วนกัน ถ้าได้รับผลประโยชน์มา หุ้นส่วนทุกคน ก็มีสิทธิขอแบ่งกำไรนั้นได้ตามอัตราส่วนที่ลงทุนไว้ แต่ถ้าห้างต้องเสียผลประโยชน์

ไป หุ้นส่วนทุกคนก็จะต้องร่วมกันรับผิดชอบตามอัตราส่วนที่ลงทุนเหมือนกัน ไม่ใช่พอห้างได้กำไรมาขอร่วมแบ่งด้วย แต่พอห้างขาดทุนบ้างกลับอ้างว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ไปเซ็นสัญญาเป็นคู่กรณีกับบุคคลภายนอกด้วย ฉะนั้นจึงไม่ต้องรับผิดร่วมด้วย เช่นนี้ไม่ได้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกันแล้ว ถึงแม้หุ้นส่วนคนนั้น ๆ จะไม่ได้เป็นคู่กรณีกับบุคคลภายนอกก็ตาม ก็มีสิทธิที่จะขอแบ่งส่วนกำไรจากการที่หุ้นส่วนผู้จัดการนั้นไปจัดการมาได้ และเมื่อเช่นนี้ก็หมายความว่า ถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการไปจัดการขาดทุนมาก็ต้องรับผิดร่วมด้วยเช่นกัน

ตามปกติแล้วหุ้นส่วนทั้งหลายเมื่อลงทุนกันเท่าใด เวลาแบ่งกำไรขาดทุนนั้นก็ต้องเป็นไปตามอัตราส่วนที่ลงทุนนั้น แต่หลักอันนี้กฎหมายเปิดโอกาสให้หุ้นส่วนทั้งหลายตกลงกันใหม่ได้ เช่นขอแบ่งกำไร 50% เป็นต้น ถ้าตกลงเช่นนี้ เวลาห้างมีกำไรก็ได้แบ่งไป 50% แต่ถ้าห้างขาดทุนก็จะต้องจ่าย 50% ของจำนวนที่ขาดทุนนั้นด้วย เว้นเสียแต่จะตกลงเพิ่มให้ละเอียดไปเลยว่า ถ้าห้างกำไร ขอสิทธิแบ่งได้ 50% แต่ถ้าห้างขาดทุนแล้วขอจ่ายเพียง 10% หรือไม่ต้องจ่ายเลย เป็นต้น ข้อตกลงเหล่านี้ถ้าหุ้นส่วนทั้งหลายยอมตกลงด้วยก็ใช้ได้ ถือว่าผูกพันหุ้นส่วนทุกคน แต่ข้อตกลงทั้งหลายนี้ไม่ว่าจะเป็นข้อตกลงเรื่องแบ่งกำไรขาดทุน หรือความรับผิดชอบในหนี้สินของห้างนี้ จะใช้ยันบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนสามัญมิได้เลย เพราะเขาไม่ได้ตกลงด้วย

เรื่องที่ 8 การเรียกให้งดใช้ชื่อของตนเป็นชื่อห้าง

ถึงแม้ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญจะต้องรับผิดในหนี้สินของห้างแบบไม่จำกัดก็ตามแต่ก็มีขอบเขตสิ้นสุดเหมือนกัน ถ้าผู้นั้นได้ลาออกจากการเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนไปแล้วโดยจะรับผิดชอบเฉพาะหนี้สินของห้างที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะออกจากห้างไปเท่านั้น ถ้าหนี้ที่เกิดขึ้นหลังจากออกจากการเป็นหุ้นส่วนของห้างแล้วไม่ต้องรับผิดแต่อย่างใด และ

เมื่อออกจากห้างไปแล้วกฎหมายให้มีสิทธิถอนชื่อตนเองออกจากชื่อของห้างหุ้นส่วนนั้นได้ เพราะถ้าไม่ถอนชื่อออกไปก็จะทำให้คนภายนอกที่มาติดต่อกับห้างเข้าใจผิดได้ว่าผู้นั้นยังเป็นหุ้นส่วนของห้างอยู่ ซึ่งถ้าเกิดหนี้สินขึ้นมาแล้ว ผู้ที่ออกจากการเป็นหุ้นส่วนไปแล้วยังต้องรับผิดในหนี้สินจำนวนนี้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นหุ้นส่วนแล้วก็ตาม นี่เป็นหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ให้รับผิดฉะนั้นเพื่อป้องกันตนเองไม่ให้เสียหายได้ เมื่อลาออกจากห้างไปก็ขอให้ห้างถอนชื่อของตนเองออกจากการใช้เป็นชื่อของห้างด้วย

บทที่ 3
ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนและห้างหุ้นส่วน กับบุคคลภายนอก

มาตรา 1049-I 054

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1049 ผู้เป็นหุ้นส่วนจะถือเอาสิทธิใด ๆ แก่บุคคลภายนอกในกิจการค้าขายซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนนั้นหาได้ไม่

มาตรา 1050 การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น

มาตรา 1051 ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้วยังคงต้องรับผิดในหนี้ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วนต่อไป

มาตรา 1052 บุคคลผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนย่อมต้องรับผิดในหนี้ใด ๆ ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย

มาตรา 1053 ห้างหุ้นส่วนซึ่งมิได้จดทะเบียนนั้น ถึงแม้จะมีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ท่านว่าข้อจำกัดเช่นนั้นก็หามีผลถึงบุคคลภายนอกไม่

มาตรา 1054 บุคคลใดแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนด้วยวาจาก็ดีด้วย ลายลักษณ์อักษรก็ดี ด้วยกิริยาก็ดี ด้วยยินยอมให้เขาใช้ชื่อตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือรู้แล้วไม่คัดค้านปล่อยให้เขาแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วนก็ดี ท่านว่าบุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนเสมือนเป็นหุ้นส่วน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตายไปแล้ว และห้างหุ้นส่วนนั้นยังคงค้าต่อไปในชื่อเดิมของห้าง ท่านว่าเหตุเพียงที่คงใช้ชื่อเดิมนั้นก็ดี หรือใช้ชื่อหุ้นส่วนผู้ตายควบอยู่ด้วยก็ดี หาทำให้ความรับผิดมีแก่กองทรัพย์มรดกของผู้ตาย เพื่อหนี้ใด ๆ อันห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังมรณะนั้นไม่

คำอธิบาย

ความผูกพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน และห้างหุ้นส่วนกับบุคคลภายนอกนี้ ส่วนมากก็เป็นเรื่องหนี้สินทั้งสิ้น ต่างผลัดกันเป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้กัน และความรับผิดชอบในเรื่องหนี้นี้ส่วนมากก็เกิดมาจากสัญญาหรือมูลเหตุมาจากละเมิด ซึ่งกระทำโดยห้างหุ้นส่วนต่อบุคคลภายนอก หรือบุคคลภายนอกกระทำต่อห้างหุ้นส่วนก็ได้ ซึ่งเราจะศึกษาเป็นเรื่อง ๆ ไป

เรื่องที่ 1

กรณีใดที่กฎหมายบัญญัติให้ห้างและผู้เป็นหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของห้าง

ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนหรือห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนนั้น เมื่อได้ตั้งขึ้นมาแล้ว ความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของห้างนั้นไม่ว่าจะตัวห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนซึ่งเป็นนิติบุคคล หรือตัวผู้เป็นหุ้นส่วนเองจะรับผิดเฉพาะต่อเมื่อเป็นหนี้ที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการตั้งห้างหุ้นส่วน หรือการเข้าเป็นหุ้นส่วนกันเท่านั้น ถ้าผู้จัดการห้างซึ่งเป็นผู้แทนหรือตัวแทนของห้างหุ้นส่วนนั้นได้ไปก่อสัญญาผูกพันกับบุคคลภายนอกโดยการนั้นเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตวัตถุประสงค์ของห้างแล้ว ห้างนิติบุคคลและผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนไม่ต้องรับผิดชอบในสัญญานั้น ๆ แต่ประการใด เว้นเสียแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดได้ยินยอมโดยตรงหรือโดยปริยายในการกระทำของผู้จัดการห้างนั้นก็ต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้จัดการห้างนั้นต่อเจ้าหนี้ต่อไป

ตัวอย่าง ห้างมีวัตถุประสงค์ขายผ้า แต่ผู้จัดการห้างได้นำเงินของห้างไปซื้อน้ำตาล ข้าว และผ้ามาเพื่อนำมาขายเช่นนี้ หนี้สินค่าผ้าเท่านั้นที่ผูกพันห้าง และหุ้นส่วนทุกคน เพราะถูก

ต้องตามวัตถุประสงค์ของห้าง แต่ค่าน้ำตาลและข้าวนั้น ผู้จัดการห้างต้องรับผิดเป็นส่วนตัวต่อเจ้าหนี้ เพราะไปกระทำผิดวัตถุประสงค์ของห้าง ส่วนหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ถ้ายินยอมในการกระทำของผู้จัดการไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยปริยาย ก็จะต้องรับผิดร่วมกับผู้จัดการห้างในหนี้สินนั้นด้วย

เรื่องที่ 2
กรณีที่ห้างหุ้นส่วนเป็นเจ้าหนี้ต่อบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ของห้าง

การที่จะศึกษาถึงสิทธิที่ผู้เป็นหุ้นส่วนจะมีต่อบุคคลภายนอกในกิจการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ก่อนอื่นเราต้องคำนึงถึงสถานะของห้างหุ้นส่วนนั้นด้วยว่า เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนเสียก่อน เพราะในเรื่องสิทธิที่จะมีต่อบุคคลภายนอกนี้ กฎหมายได้บัญญัติแยกเอาไว้เป็น 2 สถานะคือ ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนมีสิทธิอย่างไร และห้างหุ้นส่วนที่ไม่จดทะเบียนจะมีสิทธิต่อบุคคลภายนอกอย่างไร

1. กรณีห้างสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียน

กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1049 แล้วว่า "ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ไม่ได้เป็นคู่กรณีกับบุคคลภายนอกไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบุคคลภายนอกได้" มาตรานี้ได้กำหนดไว้เลยว่าในกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนนั้น ผู้ที่จะมีสิทธิฟ้องเรียกร้องเอาสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ของห้างได้นั้นจะต้องเป็นหุ้นส่วนที่ไปเซ็นสัญญาเป็นคู่กรณีกับบุคคลภายนอกเท่านั้น หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้ไปเซ็นสัญญาเป็นคู่กรณีจะไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเอาสิทธิใด ๆ จากลูกหนี้นี้ได้เลย เหตุผลของกฎหมายก็เพราะว่า เวลาเข้าทำสัญญากันนั้นบุคคลภายนอกเข้าทำสัญญากับตัวผู้เป็นหุ้นส่วนโดยตรง มิใช่ทำกับผู้แทนของห้างนิติบุคคลเพราะเนื่องจากห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนนั้นไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลและไม่มีตัวตนแต่อย่างใด ฉะนั้นต้องให้คู่สัญญาเท่านั้น เป็นคนฟ้องร้องในกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นลูกหนี้ แต่ถ้ากลับกันกรณี

บุคคลภายนอกเป็นเจ้าหนี้บ้างก็สามารถฟ้องร้องหุ้นส่วนที่ไม่ได้เป็นคู่กรณีได้ทุกคน ด้วยเหตุผลว่าทุกคนเป็นหุ้นส่วนร่วมกันกับหุ้นส่วนที่เป็นคู่กรณี ดังนั้นจึงต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ของห้างในฐานะเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนนั้น

ปัญหาการฟ้องร้องบุคคลภายนอกไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ห้างเป็นเจ้าหนี้นี้ อาจเกิดปัญหาได้ถ้าตัวหุ้นส่วนผู้จัดการเกิดเบี้ยวไปเข้าข้างบุคคลภายนอกซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเสียหายต่อตัวผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ได้

ปัญหานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าถึงแม้มาตรา 1049 จะห้ามผู้ที่มิใช่คู่กรณีฟ้องลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนก็ตาม แต่กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้นำบทบัญญัติอื่น ๆ มาปรับได้ นั่นก็คือ มาตรา 1042 ที่กล่าวได้ว่า "ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับหุ้นส่วนอื่น ๆ นั้นให้นำตัวบทว่าด้วยตัวแทนมาปรับใช้" หมายความว่าหุ้นส่วนผู้จัดการซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของหุ้นส่วนอื่น ซึ่งถือว่าเป็นตัวการนั้น เมื่อได้ไปทำสัญญากับบุคคลภายนอกและสัญญานั้นอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์แล้ว กฎหมายตัวแทนถือว่าสัญญานั้นย่อมผูกพันตัวการเสมือนตัวการเป็นผู้ไปทำสัญญาด้วยตนเอง ฉะนั้นเมื่อกฎหมายให้นำกฎหมายตัวแทนมาปรับกับเรื่องของห้างหุ้นส่วนได้ ก็ต้องถือว่า สัญญาต่าง ๆ ที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำกับบุคคลภายนอกนั้น ถึงแม้หุ้นส่วนอื่น ๆ มิได้ไปเข้าเซ็นสัญญาเป็นคู่กรณีกับบุคคลภายนอกก็ตาม ก็ต้องถือว่าสัญญานั้นย่อมผูกพันหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ด้วย เสมือนหุ้นส่วนอื่น ๆ นั้นได้เข้าไปเซ็นสัญญาเป็นคู่กรณีด้วยตนเอง ดังนั้นหุ้นส่วนอื่น ๆ เมื่อไม่สามารถฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนได้เพราะไม่ใช่คู่กรณีตามที่กฎหมายห้ามไว้ในมาตรา 1049 แต่ก็ยังสามารถฟ้องลูกหนี้ให้ชำระหนี้ หรือให้ส่งทรัพย์สินได้ตามกฎหมายตัวแทนเพราะกฎหมายถือว่าสัญญานั้นย่อมผูกพันหุ้นส่วนอื่น ๆ ในฐานะเป็นตัวการของสัญญานั้น จึงฟ้องเรียกได้

2. กรณีห้างสามัญที่จดทะเบียน

กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1065 ว่า "**หุ้นส่วนที่ไม่ได้เป็นคู่กรณีกับบุคคลภายนอก ก็สามารถฟ้องบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ของห้างได้**" เหตุผลที่กฎหมายให้หุ้นส่วนที่ไม่ได้เป็นคู่กรณีฟ้องบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ได้ก็เพราะบุคคลภายนอกได้ทำสัญญากับหุ้นส่วนผู้จัดการซึ่งเป็นคู่กรณีในฐานะที่ผู้นั้นเป็นผู้แทนของห้างนิติบุคคล สัญญานั้นย่อมผูกพันห้างนิติบุคคลและหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ทั้งหมดเมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการไม่ยอมฟ้องลูกหนี้ให้ห้างนิติบุคคลนั้น หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็สามารถฟ้องลูกหนี้นั้นได้โดยตั้งให้หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของนิติบุคคลนั้น จัดการฟ้องในนามของห้างนิติบุคคลนั้นได้ มิใช่ฟ้องเรียกในนามของตนเองแต่ประการใด

กรณีที่บุคคลภายนอกเป็นเจ้าหนี้ต่อห้างหุ้นส่วน

สำหรับสิทธิของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าหนี้ต่อห้างหุ้นส่วน และจะฟ้องให้ห้างชำระหนี้นั้น เราต้องแยกพิจารณาว่าห้างนั้นมีสถานะแบบใด เป็นห้างจดทะเบียนหรือห้างที่ไม่ได้จดทะเบียน

1. ห้างสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียน

ห้างแบบนี้ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลไม่มีตัวตน ฉะนั้นเมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการได้จัดการได้ไปและอยู่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ที่หุ้นส่วนได้ตกลงกันไว้แล้ว สัญญานั้นย่อมผูกพันหุ้นส่วนทุกคน และทุกคนต้องรับผิดร่วมกันต่อเจ้าหนี้เสมือนเป็นลูกหนี้ร่วมจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระจนหมดนั้น ดังนั้นบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าหนี้ของห้าง จึงมีสิทธิฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนได้ทุกคน หรือเลือกฟ้องคนใดคนหนึ่งก็ได้จนกว่าจะได้ชำระหนี้หมด หุ้นส่วนทุกคนจะต้องรับผิดโดยไม่จำกัดต่อเจ้าหนี้ของห้าง

ส่วนตัวห้างหุ้นส่วนนั้นจะถูกฟ้องไม่ได้เพราะไม่มีตัวตน เนื่องจากไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด ฉะนั้นเจ้าหนี้จะฟ้องห้างหุ้นส่วนไม่ได้ ได้แต่ฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนเท่านั้น

2. ห้างสามัญที่จดทะเบียน

ห้างแบบนี้มีสถานะเป็นนิติบุคคล เมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการซึ่งเป็นผู้แทนของห้างได้ไปกระทำกิจการใด ต่อบุคคลภายนอกและอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนี้แล้ว สัญญานี้ย่อมผูกพันห้างนิติบุคคลและหุ้นส่วนทุกคน เจ้าหนี้ของห้างมีสิทธิฟ้องร้องให้ห้างนิติบุคคล และหุ้นส่วนทุกคนรับผิดชอบในหนี้นั้นได้โดยไม่จำกัด จนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระหมด

แต่การฟ้องร้องของเจ้าหนี้นั้น กฎหมายได้วางขั้นตอนให้ต้องปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ถ้าเจ้าหนี้มีความประสงค์จะฟ้องห้างนิติบุคคลนั้นอย่างเดียวไม่ฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างด้วย ก็ทำได้โดยฟ้องให้ห้างเป็นจำเลยไปเลย

2. ถ้าเจ้าหนี้ประสงค์จะฟ้องทั้งห้างนิติบุคคลและผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนให้เป็นจำเลยร่วมกัน ก็จะต้องทำตามขั้นตอนของกฎหมายดังนี้ คือ เจ้าหนี้จะต้องทำให้ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ผิดนัดในการชำระหนี้เสียก่อน วิธีการที่ทำก็คือโดยยื่นหนังสือแจ้งการเป็นหนี้ให้ห้างนิติบุคคลทราบ และกำหนดเวลาชำระไปด้วย เมื่อถึงกำหนดห้างฯ ไม่ยอมชำระตามกำหนดก็ถือห้างผิดนัดชำระหนี้ และเมื่อห้างผิดนัดชำระหนี้แล้ว กฎหมายก็ให้สิทธิเจ้าหนี้ฟ้องหุ้นส่วนทุกคนได้ แต่หุ้นส่วนในฐานะที่เป็นผู้ค้ำประกันห้างนิติบุคคลนั้น เมื่อถูกฟ้องก็มีสิทธิที่จะบ่ายเบี่ยงให้เจ้าหนี้ไปเรียกให้ห้างนิติบุคคลนั้นชำระหนี้เสียก่อน ถ้าห้างนั้นยังมีทรัพย์สินอยู่ แต่ถ้าห้างนั้นไม่มีทรัพย์สินแล้ว ถึงจะมาเรียกเอาจากบรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนได้ต่อไปจนกว่าหนี้นั้นจะได้รับชำระหมด เพราะหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนสามัญ จดทะเบียนนี้แบบไม่จำกัด

เรื่องที่ 8

ความรับผิดชอบของหุ้นส่วนที่ออกจากห้าง

ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่ว่าห้างนั้นจะจดทะเบียนหรือไม่ก็ตาม ระหว่างที่ยังเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้าง

ถ้าห้างมีหนี้สินผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นก็ต้องรับผิดชอบในหนี้นั้นอย่างไม่จำกัดต่อเจ้าหนี้ของห้าง แต่ถ้าหุ้นส่วนผู้นั้นได้ลาออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้วกฎหมายก็ยังให้ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะออกไปจากห้างอีกด้วย โดยกำหนดไว้ว่าถ้าเป็นหุ้นส่วนของหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน หุ้นส่วนนั้นต้องรับผิดในหนี้สินของห้างที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะออกไปจากห้างอยู่ภายในอายุความ 2 ปี นับแต่วันที่ออกไปจากห้าง หมายความว่าเจ้าหนี้ของห้าง หรือห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนสามารถฟ้องให้หุ้นส่วนนั้นชำระหนี้ได้ภายใน 2 ปี ถ้าเกิน 2 ปี นับแต่ออกจากห้างไปแล้วจะฟ้องไม่ได้

ส่วนหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนนั้นไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความรับผิดชอบไว้ ฉะนั้นต้องถืออายุความธรรมดาคือ 10 ปี ซึ่งหมายความว่าหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนที่หุ้นส่วนนั้นจะออกจากห้างไป หุ้นส่วนผู้นั้นยังต้องรับผิดชอบอยู่และถูกเจ้าหนี้ของห้างฟ้องได้ภาใน 10 ปี นับแต่ออกจากห้างไป

ข้อสังเกต หนี้ที่ต้องรับผิดนี้จะต้องเป็นหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนที่หุ้นส่วนผู้นั้นออกจากห้าง ถ้าเป็นหนี้สินที่เกิดขึ้นภายหลังออกจากห้างไปแล้ว ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างไปไม่ต้องรับผิดอะไรทั้งสิ้น เว้นเสียแต่ยังยอมให้ใช้ชื่อตนแองเป็นชื่อห้างอยู่ไม่ยอมถอนออกไปดังนี้ กฎหมายบอกว่าต้องรับผิดชอบในหนี้สินทั้งหมดของห้างไม่ว่าหนี้นั้นจะเกิดขึ้นทีหลังออกไปแล้วก็ตาม ก็ต้องรับผิด และไม่มีอายุความรับผิดด้วย หมายความว่าเจ้าหนี้ฟ้องเรียกให้ชำระหนี้นั้นได้โดยไม่มีกำหนดเวลา

เรื่องที่ 4

ความรับผิดชอบของผู้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนใหม่

บุคคลที่จะเข้าไปเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนที่ตั้งอยู่แล้วนั้นโปรดระมัดระวังให้ดี เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า "หนี้สินต่าง ๆ ของห้างหุ้นส่วนนั้นมีอยู่เท่าใดผู้ที่เข้าไปเป็นหุ้นส่วนใหม่ จะต้องรับผิดชอบในหนี้สินนั้นด้วย" นี่แสดงว่าหนี้สินต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้นก่อนที่ตนเองจะเข้าไปเป็นหุ้นส่วนคนใหม่ของห้างหุ้นส่วน ผู้เข้าไปเป็นหุ้นส่วนใหม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดยไม่จำกัดด้วย เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เนื่องจากกฎหมายเห็นว่า ผู้ที่จะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นพร้อมที่จะรับผิดชอบในหนี้สินของห้างโดยไม่จำกัดความรับผิดอยู่แล้ว ดังนั้นหนี้ที่มีอยู่ก่อนเข้าห้าง ก็ควรจะรับไปได้ด้วย และอีกประการหนึ่งกฎหมายประสงค์ที่จะให้ผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนใหม่มีความระมัดระวังในการที่จะเข้าไปเป็นหุ้นส่วนของห้างใด ๆ ต้องระวังให้ดี ถ้าเขามีหนี้อยู่แล้วก็ไม่ควรจะเข้า แต่ถ้าไม่เกี่ยงที่จะรับผิดชอบร่วมด้วยก็เข้าไปได้เลยไม่ขัดข้อง

เรื่องที่ 5

ความรับผิดชอบของบุคคลที่ชอบแสดงว่าเป็นหุ้นส่วนทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นหุ้นส่วน

ในเรื่องที่ 5 นี้กฎหมายก็ได้บัญญัติไว้เพื่อใช้ลงโทษบุคคลที่ไม่ได้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนใด ๆ เลย แต่จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้สินของห้างดุจว่าผู้นั้นเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนนั้นด้วย ถ้าบุคคลภายนอกนั้นได้หลงเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนที่ตนได้ติดต่อด้วยจริง ๆ

ข้อสังเกตหลัก ความรับผิดชอบของบุคคลที่แสดงตนนี้อยู่ที่บุคคลภายนอกนั้นต้องเชื่อจริง ๆ ว่า บุคคลที่แสดงนั้นเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนนั้น แล้วบุคคลภายนอกถึงเข้าไปทำสัญญากับห้างหุ้นส่วนเนื่องจากความเข้าใจผิดนั้น

กรณีต่อไปนี้ที่ถือว่าบุคคลที่ไม่ได้เป็นหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกที่หลงเชื่อ คือ

1. แสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนด้วยวาจา ด้วยลายลักษณ์อักษร หรือด้วยกิริยาอาการ

2. แสดงตนโดยยอมให้เขาใช้ชื่อตนเองเป็นชื่อห้างหุ้นส่วน

3. รู้แล้วไม่คัดค้านปล่อยให้คนอื่นแสดงว่าตนเป็นหุ้น

ส่วนก็ดี ข้อ 3 นี้ กฎหมายปิดปากไม่ให้บุคคลที่ถูกแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนต่อสู้ได้ เพราะไม่ยอมป้องกันสิทธิของตนเองในเมื่อเห็นบุคคลอื่นอ้างชื่อตนเองเป็นหุ้นส่วนอยู่แล้วยังไม่จัดการห้ามเสีย

เรื่องที่ 6

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียนข้อตกลงเรื่องความรับผิดชอบระหว่างหุ้นส่วน จะใช้ยันบุคคลภายนอกไม่ได้

การตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น หุ้นส่วนทุกคนต้องนำทุนมาลง ซึ่งทุนก็มี 3 ประเภทดังที่เคยกล่าวมาแล้ว ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต่อผู้เป็นเจ้าหนี้ของห้างนั้น ต้องรับผิดแบบไม่จำกัดความรับผิด การตกลงในเรื่องความรับผิดชอบในหนี้สินระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันนี้ กฎหมายเปิดโอกาสให้ตกลงกันได้ว่า ใครจะรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหน ถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้ กฎหมายจะถือว่ารับผิดชอบตามอัตราส่วนที่ลงทุนไว้

ตัวอย่าง แดง ดำ ขาว ลงทุนคนละ 50,000 บาท ตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียน แดงได้ตกลงกับดำและขาวว่า ถ้าห้างหุ้นส่วนทำมาค้าขายได้กำไรมา แดงขอแบ่งกำไร 50% ส่วนถ้าห้างมีหนี้สิน แดงไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินนี้ ดำ ขาว ยินยอมตกลงด้วย ดังนี้แล้วต่อมาห้างนี้เกิดทำมาค้าขายขาดทุน มีปัญหาว่าเจ้าหนี้จะฟ้องให้ทุกคนชำระหนี้ได้หรือไม่

กฎหมายบัญญัติว่าข้อตกลงระหว่างหุ้นส่วนกันนั้น สามารถตกลงกันได้ และผูกพันเฉพาะหุ้นส่วนกันเองเท่านั้น แต่จะถือว่าผูกพันบุคคลภายนอกด้วยไม่ได้ ฉะนั้นปัญหานี้ตอบได้ว่า เจ้าหนี้ฟ้องเรียกให้ทุกคนชำระหนี้ได้โดยไม่จำกัด สมมุติว่าฟ้องให้แดงจ่ายหนี้ แดงได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้หมดแล้ว แดงก็มีสิทธิที่จะมาเอาเงินที่ชำระหนี้ไปนั้นทั้งหมดคืนได้จากดำ และขาว เพราะมีข้อตกลงกันไว้ว่า ถ้าห้างมีหนี้สินแดงไม่ต้องรับผิดชอบข้อตกลงนี้ย่อมผูกพันทั้ง 3 คนให้ปฏิบัติตามเป็นบุคคลสิทธิที่สามารถบังคับกันได้ในระหว่างหุ้นส่วน

ข้อสังเกต ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ข้อตก

ลงระหว่างหุ้นส่วนจะใช้บังคับกันเองได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่มีกฎหมายหาได้เขียนบัญญัติห้ามไว้ ดังนั้นก็ต้องเอาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนนี้มาปรับใช้ ก็หมายความว่าตกลงกันได้ แต่จะใช้ยันบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าหนี้ของห้างไม่ได้เช่นกัน

เรื่องที่ 4

กรณีผู้เป็นหุ้นส่วนได้ยอมให้ใช้ชื่อตนเองเป็นชื่อห้าง แล้วต่อมาตายหนี้สินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนตายนั้นจะรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของห้างอย่างใด

ตามปกติผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยอมให้ใช้ชื่อตนเองเป็นชื่อห้าง เมื่อลาออกจากการเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนไปแล้ว จะต้องขอให้ห้างถอนชื่อของตนออกจากการเป็นชื่อของห้างเสีย ถ้ายังยินยอมให้ใช้ชื่อของตนเป็นชื่อห้างต่อไป หุ้นส่วนผู้ที่ออกจากห้างไปนั้น จะต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ตนเองออกจากห้างไปด้วยโดยไม่มีอายุความจำกัดจนกว่าห้างนั้นจะเลิกกิจการ

แต่ถ้าขณะที่ยังเป็นหุ้นส่วนอยู่แล้วเกิดตายขึ้นมา ถึงแม้ทางห้างยังใช้ชื่อหุ้นส่วนที่ตายไปนั้นเป็นชื่อของห้างต่อไปก็ตาม กฎหมายบัญญัติว่า กองมรดกของหุ้นส่วนผู้ตายนั้นไม่ต้องไปรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนี้ตายแต่อย่างใด รับผิดเฉพาะหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนการตายเท่านั้นก็พอ ไม่เหมือนกับหุ้นส่วนที่ลงออกแล้วยังยอมให้ใช้ชื่อตนเองเป็นชื่อห้าง

บทที่ 4
การเลิกและการชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนสามัญ

มาตรา 1055-มาตรา 1063

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1055 ห้างหุ้นส่วนสามัญย่อมเลิกกันด้วยเหตุดังกล่าวต่อไปนี้

(1) ถ้าในสัญญาทำไว้มีกำหนดกรณีอันใดเป็นเหตุที่จะเลิกกันเมื่อมีกรณีนั้น

(2) ถ้าสัญญาทำไว้เฉพาะกำหนดกาลใด เมื่อสิ้นกำหนดกาลนั้น

(3) ถ้าสัญญาทำไว้เฉพาะเพื่อทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียวเมื่อเสร็จการนั้น

(4) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งให้คำบอกกล่าวแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ตามกำหนดดังบัญญัติในมาตรา 1056

(5) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

มาตรา 1056 ถ้าห้างหุ้นส่วนได้ตั้งขึ้นไม่มีกำหนดกาลอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นยุติ ท่านว่าจะเลิกได้ต่อเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งบอกเลิกเมื่อสิ้นรอบปีในทางบัญชีเงินของห้างหุ้นส่วนนั้น และผู้เป็นหุ้นส่วนต้องบอกกล่าวความจำนงจะเลิกล่วงหน้าไม่น้อยกว่าหกเดือน

มาตรา 1057 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดร้องขอเมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดั่งจะกล่าวต่อไปนี้ ศาลอาจสั่งให้ห้างหุ้นส่วนสามัญเลิกกันเสียก็ได้ คือ

(1) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งนอกจากผู้ร้องฟ้องนั้นล่วงละเมิดบทบังคับใด ๆ อันเป็นข้อสารสำคัญซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่ตนโดยจงใจหรือเลินเล่ออย่างร้ายแรง

(2) เมื่อกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้นจะทำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก

(3) เมื่อมีเหตุอื่นใด ๆ ทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงคงอยู่ต่อไปได้

มาตรา 1058 เมื่อเหตุอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวด้วยผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่ง ซึ่งตามความในมาตรา 1057 หรือมาตรา 1067 เป็นเหตุให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายนอกนั้นมีสิทธิจะเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วนได้ไซร้ ในเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้นยื่นคำร้องท่านว่าศาลจะสั่งให้กำจัดหุ้นส่วนผู้ต้นเหตุคนนั้นออกเสียจากห้างหุ้นส่วนแทนสั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนก็ได้

ในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างห้างหุ้นส่วนกับผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งถูกกำจัดนั้น ท่านให้ตีราคาทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนตามราคาที่เป็นอยู่ในเวลาแรกยื่นคำร้องขอให้จำกัด

มาตรา 1059 ถ้าเมื่อสิ้นกำหนดกาลซึ่งได้ตกลงกันไว้ และผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายหรือผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งเคยได้จัดการอยู่ในระหว่างกำหนดนั้นยังคงดำเนินการค้าของห้างหุ้นส่วนอยู่ต่อไปโดยมิได้ชำระบัญชีหรือชำระเงินกันให้เสร็จไปไซร้ ท่านให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งปวงได้ตกลงคงทำการเป็นหุ้นส่วนกันสืบไปโดยไม่มีกำหนดกาล

มาตรา 1060 ในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 1055 อนุมาตรา (4) หรืออนุมาตรา (5) นั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไปไซร้ ท่านว่าสัญญาหุ้นส่วนนั้นก็ยังใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน

มาตรา 1061 เมื่อห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้วก็ให้จัดการชำระบัญชีเว้นแต่จะได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน หรือว่าห้างหุ้นส่วนนั้นศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย

ถ้าการเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นได้เป็นไปโดยที่เจ้าหนี้เฉพาะตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ให้คำบอกกล่าวก็ดี หรือ

โดยที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งล้มละลายก็ดี ท่านว่าจะงดการชำระบัญชีเสียได้ต่อเมื่อเจ้าหนี้คนนั้น หรือเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ยินยอมด้วย

การชำระบัญชีนั้น ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดด้วยการจัดทำหรือให้บุคคลอื่น ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ตั้งแต่งขึ้นนั้นเป็นผู้จัดทำ

การตั้งแต่งผู้ชำระบัญชี ให้วินิจฉัยชี้ขาดโดยคะแนนเสียงข้างมากของผู้เป็นหุ้นส่วน

มาตรา 1062 การชำระบัญชี ให้ทำโดยลำดับดังนี้ คือ

(1) ให้ชำระหนี้ทั้งหลายซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก

(2) ให้ชดใช้เงินทดรอง และค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออกของตนไปเพื่อจัดการค้าของห้าง

(3) ให้คืนทุนทรัพย์ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นหุ้นถ้ายังมีทรัพย์เหลืออยู่อีกเท่าไร ก็ให้เฉลี่ยแจกเป็นกำไรในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน

มาตรา 1063ถ้าเมื่อได้ชำระหนี้ซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอกและชดใช้เงินทดรองและค่าใช้จ่ายแล้ว สินทรัพย์ที่ยังอยู่ไม่พอจะคืนแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนให้ครบจำนวนที่ลงทุนไซร้ ส่วนที่ขาดนี้คือขาดทุน ซึ่งต้องคิดเฉลี่ยช่วยกันขาด

คำอธิบาย

จากการศึกษาตัวบทกฎหมายตั้งแต่มาตรา 1055 จนถึงมาตรา 1063 จะเห็นได้ว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น อาจจะเลิกกิจการได้ด้วยสาเหตุ 3 ประการ กรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เลิกโดยผลแห่งกฎหมาย
2. เลิกโดยผู้เป็นหุ้นส่วนต้องการให้เลิก
3. เลิกโดยศาลสั่ง

1. การเลิกโดยผลแห่งกฎหมาย

กฎหมายได้กำหนดไว้เลยว่า ถ้าเข้าหลักเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ ห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น ต้องเลิกกิจการทันที

1. **ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีว่า ให้เลิกเมื่อมีกรณีใดเกิดขึ้น ห้างก็ต้องเลิกเมื่อมีกรณีนั้นเกิดขึ้น** (ดูมาตรา 1055 (1))

เช่น ตกลงกันว่า ถ้ารัฐบาลได้ห้ามส่งไม้ออกขายนอกประเทศ ห้างหุ้นส่วนค้าไม้นั้นจะเลิกกิจการ ถ้ารัฐบาลส่งไม้ออกขายนอกประเทศวันใด ก็ถือว่าห้างหุ้นส่วนเลิกกันตั้งแต่วันนั้น

2. ถ้าสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีว่าให้เลิกเมื่อใด เมื่อถึงกำหนดนั้นห้างหุ้นส่วนก็ต้องเลิก (ดูมาตรา 1055 (2))

เช่นในสัญญาก่อตั้งหุ้นส่วนได้กำหนดไว้ว่าจะทำการค้าขายกันเพียง 5 ปีเช่นนี้ เมื่อครบ 5 ปีบริบูรณ์แล้วห้างหุ้นส่วนก็เลิกทันที แต่หลักการเลิกตามกฎหมายข้อนี้มีข้อกฎหมายยกเว้นไว้ในมาตรา 1059 ว่า ถ้าเมื่อสิ้นกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายที่เคยจัดการห้างหุ้นส่วนนี้ตกลงดำเนินการค้าต่อไป โดยไม่มีการชำระบัญชีในช่วงที่แล้วมาเช่นนี้ กฎหมายถือว่าห้างหุ้นส่วนนั้นดำเนินกิจการต่อไปได้โดยไม่มีกำหนดอายุของการเลิกห้างแล้ว

3. เมื่อเสร็จการงานตามความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน (ดูมาตรา 1055 (3))

การเลิกวิธีนี้หมายความว่า หุ้นส่วนได้ทำสัญญากันไว้เพื่อกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เมื่อดำเนินกิจการนั้นเสร็จก็ต้องถือว่าห้างหุ้นส่วนเลิกกัน

เช่นห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นเพื่อซื้อเครื่องบินลำหนึ่งมาขาย โดยระบุกิจการของห้างว่าซื้อเครื่องบินมาขายเพียงลำเดียว ฉะนั้นเมื่อขายเครื่องบินลำนั้นไปได้เมื่อใด ห้างหุ้นส่วนก็เลิกกันนับแต่วันนั้น

4. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ (ดูมาตรา 1055 (5)

การเลิกตามข้อ 4 นี้ เนื่องจากว่าการเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นถือคุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนเป็นสาระสำคัญยิ่ง เป็นคุณสมบัติที่เรียกว่าเฉพาะตัว ฉะนั้นเมื่อตายไป ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถไป จะไปให้ทายาทหรือคนอื่นมาเข้าเป็นหุ้นส่วนแทนที่ก็ไม่ได้ แต่ในกรณี

การตาย ถ้าหุ้นส่วนได้มีสัญญากันไว้ว่า ถึงแม้หุ้นส่วนคนใดตายไป ห้างก็ยังไม่เลิก แต่ให้ทายาทของผู้นั้นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทนต่อไป อย่างนี้ก็ใช้ได้ต้องเป็นไปตามสัญญา มีปัญหาว่าพอหุ้นส่วนนั้นตายไป ทายาทจะเข้ามาสวมแทนเป็นหุ้นส่วนทันทีหรือไม่ ปัญหานี้ตอบได้ว่า ไม่ทันทีต้องให้ทายาทแสดงเจตนาสนองรับที่จะเข้าเป็นหุ้นส่วนแทนที่หุ้นส่วนผู้ตายโดยแน่ชัดแล้วเสียก่อน ทางห้างจะยกสัญญาที่ทำกันไว้ขึ้นมานัดทายาทให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทนทันทีไม่ได้สัญญานี้มีผลแต่เพียงให้สิทธิทายาทเลือกเอาว่าจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทนหุ้นส่วนผู้ตายหรือไม่เท่านั้น ถ้าทายาทปฏิเสธไม่ยอมเข้ามาเป็นหุ้นส่วนทางแก้ของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ที่ยังปรารถนาให้ดำรงคงอยู่ต่อไป ก็อาจทำได้โดยการซื้อหุ้นของผู้ตายเสียตามมาตรา 1060 ห้างหุ้นส่วนนั้นก็ดำเนินอยู่ต่อไป

แต่ถ้าทายาทเอาหุ้นออกขายแล้วไม่มีผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดรับซื้อ ก็ต้องถือว่าห้างนั้นเลิกเพราะการตายนั้น

5. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน ถ้าล้มละลายเมื่อใดห้างต้องเลิกกิจการ

เหตุที่กฎหมายให้เลิกเพราะห้างจดทะเบียนนี้เป็นนิติ-บุคคล สามารถถูกฟ้องให้ล้มละลายได้ ถ้ามีหนี้สินล้นพ้นตัว ดังนั้นถ้าถูกฟ้องแล้วศาลสั่งให้ล้มละลาย ก็ต้องหยุดดำเนินกิจการทันที

6. เมื่อวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนกลายเป็นผิดกฎหมาย

เช่นตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญขึ้นมาเพื่อทำไม้ขีดออกขาย ต่อมาภายหลังรัฐบาลได้ออกกฎหมายห้ามเอกชนไม่ให้ทำไม้ขีดออกขาย แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ออกทำขายเองแต่ผู้เดียว ดังนี้ถือว่าวัตถุประสงค์ของห้างกลายเป็นผิดกฎหมายเสียแล้ว ห้างก็ต้องเลิกทันที

แต่ว่าถ้าห้างมีวัตถุประสงค์หลายอย่างด้วยกันและแต่ละอย่างไม่ได้เกี่ยวเนื่องกัน ดังเช่น มีวัตถุประสงค์ทำไม้ขีดออก

ขาย และมีวัตถุประสงค์ทำบุหรี่ออกขายด้วยดังนี้ เมื่อมีกฎหมายห้ามทำไม้ขีดแต่ไม่ได้ห้ามบุหรี่ ฉะนั้นห้างหุ้นส่วนนั้นยังไม่เลิก แต่ยังคงทำบุหรี่ออกขายได้ต่อไปเพราะวัตถุประสงค์ในเรื่องทำบุหรี่ไม่ได้ผิดกฎหมายไปด้วย

7. เมื่อเหลือหุ้นส่วนเพียงคนเดียว

เป็นที่ทราบกันแล้วว่า การตั้งห้างหุ้นส่วนทำการค้านั้นต้องมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แล้วต่อมาถ้าเหลือผู้เป็นหุ้นส่วนเพียงคนเดียวเช่นนี้ก็ไม่สามารถจะทำการค้าในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนได้ ถ้าทำไปจะผิดกฎหมายการตั้งห้างหุ้นส่วนทันที ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องเลิกห้างหยุดดำเนินกิจการไป

2. การเลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วนสามัญอาจเลิกกิจการไปได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนมีความประสงค์ไม่อยากจะดำเนินกิจการต่อไป แต่การเลิกห้างในกรณีนี้ต้องแยกออกเป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นที่ 1 ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดประสงค์จะเลิกห้างประการหนึ่ง และผู้เป็นหุ้นส่วนเพียงคนเดียวอยากจะเลิกห้าง จะทำได้อย่างไรหรือไม่

ประเด็นที่ 1 ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนประสงค์จะเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญ

ถึงแม้สัญญาก่อตั้งห้างหุ้นส่วนจะกำหนดหลักเกณฑ์การเลิกห้างไว้และจะมีผลตามกฎหมายต่อเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่วางกันไว้ก็ตาม กฎหมายก็มิได้บัญญัติบทห้ามผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนที่มีความประสงค์ต้องการที่จะให้เลิกดำเนินกิจการห้างไว้ ฉะนั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนประสงค์ที่จะเลิกทำการค้าก็ทำได้โดยแสดงมติเป็นเอกฉันท์ให้เลิกกิจการของห้างที่เป็นหุ้นส่วนกันนั้นได้ แต่การแสดงเจตนาอันนี้จะต้องมีความประสงค์ที่จะเลิกกิจการห้างทันที มิใช่แสดงเจตนาเพื่อการณ์ในอนาคต เช่นว่าให้เลิกห้างในอีก 1 ปีข้างหน้าอย่างนี้ไม่ได้เพราะจะเป็นการไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อสัญญาเดิม ทำได้แต่เพียงอย่างเดียวคือยกเลิกสัญญาเก่าทิ้งไปเป็นการสิ้นสุดการดำเนินงานของห้างเลย